

פרדיגמת הלמדנות, האידיאולוגי הנאצית וד"ח דברת  
(נשלח כמכתב למערכת עיתון הארץ ומעריב, 2 בפברואר 2005)

לפני יומיים צפיתי בתכניתם של לודנון-קירשנבוים. שם הופיע ח"כ אלי אפללו מהליכוד אשר סיפר כיצד רופאה פיליפינית, העובדת כבר ארבע שנים בישראל, הוכתה לפני כחודש על-ידי שוטרי משטרת ההגירה בחושבם שהיא בלתי-חוקית. באותם הימים טופל ח"כ אפללו על-ידיה בבית-החולים. *גופה היה כחול מהמכות* – סיפר ח"כ אפללו אשר ראה לנכון להתנצל בפניה ולבקש את סליחתה מעל דוכן הכנסת.

במהלך הראיון עמו אמר ח"כ אפללו... (מן הזיכרון) *"נכון שאין מקום להשוואה... זה קרה לפני 70 שנה, אבל... הפכנו להיות מדינה שבה הכוח, השלטון, השררה הפכו לעיקר... מה קרה לנו?"*

...ואני חזרתי בדמיוני לשיעור היסטוריה שבו צפיתי הבוקר בנושא עקרונותיה של המפלגה הנאצית... הסטודנט-מורה שלימד בכיתה ציין בפני התלמידים כי אחד העקרונות החשובים של הנאצים היה הכוח והשלטון. נכון... אין מקום להשוואה!! אנחנו לא נאצים. החברה שלנו איננה חברה נאצית. אבל האם מחוסנים אנחנו מפני זה? ...אז מהם הזרעים ומיהם "העשבים השוטים" המרימים את ראשם מדי פעם ופעם?

שאלתי את הסטודנט-מורה מדוע חשוב ללמד את הנושא הזה, האידיאולוגיה הנאצית? והוא אמר לי כי מטרת השיעור היא שתלמידים ידעו את עיקרי המפלגה הנאצית... *"אם בעתיד ישמעו מושגים כגון "תורת הגזע", ידעו הם על מה מדובר"*.

שמעתי ושתקתי. כמכשיר מורים אני חי במתח שבין עולמי ולבין עולמם של הסטודנטים. אני מבקש לכבד אותם, אני רוצה לכבד אותם בראשית דרכם המקצועית. אני מעודד ומפרגן, מצביע על הבעיות, ממשיג מצבים ודורש הכנות. חשוב לי שילמדו כמה שיותר ושירגישו הוראה מהי. אני מנסה להבין את דרכי הוראתם ולהימנע משיפוט. אני מודה שלא תמיד זה מצליח. אני מאמין כי במסלול ההכשרה, באוניברסיטה או במכללה, יתחילו הם לגבש את זהותם המקצועית... בעתיד הם ימצאו את סגנונם. חשיבה רפלקטיבית יכולה לסייע ולהאיר מזווית אחרת את השיעור שהיה...אולי כך יהיה טוב יותר בהמשך.

במהלך הקורס שאני מלמד באוניברסיטה (היבטים מעשיים של הוראת ההיסטוריה) אני מזכיר לסטודנטים כי יש כמה סיבות טובות ללמד היסטוריה בבית-הספר ושחלק מהן כתובות במסמך תכנית הלימודים של המקצוע. בין היתר כתוב: *"טיפוח השיפוט של אירועים היסטוריים, על פי ערכים מוסריים כלל-אנושיים"* (סעיף 6). למיטב הבנתי דווקא כאשר מלמדים את נושא הנאציזם עומדות בפני המורה הזדמנויות רבות לעסוק בעניינים ערכיים-מוסריים. ראיתי מורים מנוסים וסטודנטים-מורים רבים שמתעלמים מאפשרויות אלה ומעדיפים להישאר צמודים לחומר האינפורמטיבי, אולי מתוך הבנה כי התלמידים יסיקו מסקנות בעצמם, ללא תיווך מצדם. כשלעצמי הנני סבור כי ידע והשכלה לא הופכים אנשים למוסריים יותר ולא חסרות דוגמאות

לכך. לכן אני שואל את עצמי...אולי כדאי ללמד את האידיאולוגי הנאצית בבית-הספר כדי שבעתיד לא יהיו שוטרים שיכו בני-אדם חפים מפשע ברחוב? אולי צריך ללמד את הנושא כדי שהאזרחים העתידיים שאנו מחנכים בבתי-הספר יהיו אנשים בעלי ערכים מוסריים?

כאשר מלמדים את הנושא בלי נגיעה אישית, ללא חיפוש אחר משמעות פנימית, בלי צלילת-מה לתוך נפש התלמיד... אולי מפספסים את העיקר? בצורה כזאת מתעלמים אנו מקריאתו של חיים גינות:

**"הנני ניצול מחנה ריכוז. עיניי ראו מה ששום אדם  
לא יכול להעיד: תאי גזים בנויים על-ידי מהנדסים  
מלומדים. ילדים שהורעלו על-ידי רופאים מחונכים.  
פעוטות שנרצחו על-ידי אחיות מאומנות. נשים  
ותינוקות שנורו ונשרפו על-ידי בוגרי בתי-ספר  
ומכללות. על-כן אני ספקן לגבי החינוך. בקשתי היא:  
עזרו לתלמידים להיות אנושיים. קריאה, כתיבה  
וחשבון חשובים הם אך ורק אם משמשים את ילדינו  
להיות יותר אנושיים".**

Ginott H.(1995). Teacher and Child: A book for Parents and Teachers, Collier Books.

...שאם לא כן נמשיך להיות שקועים בפרדיגמה של הלמדנות הרואה בהשכלה חסות הכל. מחברי דו"ח דברת ביטאו דאגה מוצדקת לנוכח הישגיהם הנמוכים של ילדינו במדעים ובמתמטיקה. אולם מונעים הם על-ידי החזון הניו-ליברלי של יצירת כוח-אדם מיומן אשר תגביר את יכולתה התחרותית של ישראל בעולם, שכחו כי יש מטרות נוספות למערכת החינוך ואחת מהן היא שילדינו יהיו יותר אנושיים.

דר' גדי ראונר

(הכותב מלמד ומכשיר מורים להיסטוריה בבית-הספר לחינוך באוניברסיטת תל-אביב)